

תמה חלפין, היה רע לתפארת: לינה משותפת – פוליטיקה של זיכרון. רמת אפעל ובאר שבע: יד טבנקין ואוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2017. 253 עמ'.

גבריאל קאבאליון

ספר זה עוסק בלינה המשותפת כנדבך מרכזי בשיטת החינוך המשותף בתנועת השומר הצעיר ובקיבוץ הארצי. הספר מציג אוסף מגוון של רשמים, חוויות ודעות במבט רטרוספקטיבי של הבוגרים, רובם יוצאי קיבוץ. זיכרונות אישיים מתערבבים בו בהרמוניה עם דעות של פסיכולוגים וחוקרים לדורותיהם, והחוקרת מהלכת בווירטואוזיות בין שני סוגי קולות: האם היה לנו טוב? האם אנו פגועים מחוויות טראומטיות המותרות צלקות בהווה? האם הלינה המשותפת היא אוטופיה או דיסטופיה? כאנתרופולוגית מיומנת חלפין מציגה רגעי נוסטלגיה וזיכרונות יפים, זמן איכות עם ההורים והינוך לערכים, לצד ביקורת וכאב של "ניצולי הקיבוץ", כפי שעולה מן הכותרת הפרדוקסלית של הספר. הספר הוא דוגמה ראויה לציון של חקירה איכותנית מקורית ומגוונת. כחלק מעבודת הדוקטורט שלה בתחום האנתרופולוגיה התבססה חלפין על מגוון רחב של ספרות תאורטית ומחקרית. בספרה בולט ניתוח ביקורתי של מיטב המקורות הטקסטואליים והצגתן של מגוון שיטות מתודולוגיות איכותניות מרעננות, כמו מטה-אנליזה של ספרות מחקרית לדורותיה, ביוגרפיות וזיכרונות של בוגרי קיבוץ (חלקם בעלי רקע מקצועי בתחום הפסיכולוגיה הקלינית), סיפורי חיים לצד כתבות בעיתונים ותכנים של תגוביות, בלוגים ועוד. חומרי המחקר שנדלו מן הרשתות החברתיות הם חומרים בעייתיים למחקר אמפירי, אף על פי שהם מאפשרים להתבונן באופן בלתי אמצעי בביטויים גולמיים, אנונימיים וספונטניים.

* פרופ' גבריאל קאבאליון, החוג לעבודה סוציאלית והחוג לקרימינולוגיה, המכללה האקדמית אשקלון.

דואר אלקטרוני: gabi58202@gmail.com

השימוש בטראומה כמונח מרכזי בכתב אישום נגד הקיבוץ מציג בליל של חוויות קשות או לא נעימות. זו בוודאי חוויה סובייקטיבית שיש להקשיב לה ולכבד אותה. עם זאת, יש לזכור שאף על פי שאחוז קטן של אנשים אכן נפגע מחוויות טראומטיות, בקרב האחרים לא נשארות צלקות, ואף נפתחות בפניהם הזדמנויות לצמיחה (Tedeschi & Calhoun, 2004). אוכלוסייה זו בוודאי לא תראה צורך להיות מעורבת בקבוצות תמיכה באתרים ברשת ולתבוע את הפיצוי על הנזקים הנפשיים שנגרמו לה.

בספר בולט המתח בין חסידי הסוציאליזם, הקולקטיביזם והציונות החלוצית לבין האידיאולוגיה האינדיווידואליסטית, הצרכנית והקפיטליסטית בעידן הגלובלי. התבוננות בחוויית הילדות דרך העדשות של ימינו מחטיאה את המטרה, בעיקר בשל חוסר רגישות להקשר חברתי של אותה תקופה. השיח השליט היום הוא הגנת הילד, ולכן הספר עשוי להיראות בחלקים מסוימים ככתב אישום ברוח המועצה לשלום הילד או כניסיון ל"תביעה ייצוגית" נגד המנגנון הפוגעני של הקיבוץ (שהזניח או פיקח יתר על המידה). ואולם, חלפין מצביעה על המכלול המורכב ומדגישה ששיחים שליטים הם פרי התקופה, וגם ילדות, חינוך והורות הם תוצר סימבולי של הבניה חברתית. הזיכרונות יוצרים את זהותנו, והזיכרונות הכואבים מסבירים את מצוקתנו אך גם מספקים לכידות ורציפות לחיינו.

בראשית שנות ה־30, עם הקמתם של החינוך המשותף והלינה המשותפת, הוכרע המונופול על השיח השליט של "מומחים יודעי דבר ובעלי הכשרה", אליטה חינוכית גברית בעלת הכשרה פסיכואנליטית אירופית, שכללה בין היתר את צבי זהר ואת שמואל גולן (זהר וגולן, 1941). הוגים אלו פסלו לאורך השנים כל ביקורת שנשמעה בנוגע לניוסחה זו, בטענה שהיא תקצור את הפירות העתידיים. אם כך, האם הלינה המשותפת הייתה ניסוי מכוון שהפך את בוגריה לשפני ניסיונות ויצר "אוטיסטים", "רובוטים", נכים במיומנויות רגשיות וביצירת אינטימיות, או שמא זה היה ניסוי מוצלח שתרם למדינה והצמיח אליטיזם צבאי, כלכלי ואקדמי? חשוב לציין שחלפין עצמה היא בת קיבוץ המעדיפה לשתוק ולא לנקוט עמדה ברורה. מתוך נאמנותה למחקר האנתרופולוגי היא מעדיפה לשאול אחרים, בבחינת עמדה סוקרטית "שאינך יודע דבר" (עמ' 237), אך כמו הפילוסוף היווני היא עוזרת להוליד אמירה, דעה, עמדה ורגשות מעורבים.

מקורות

זהר, צ' וגולן, מ' (1941). תוכנית לחינוך המיני בחברות הנוער. ירושלים: עליית הנוער.

Tedeschi, R., & Calhoun, L. (2004). *Posttraumatic Growth: Conceptual Foundation and Empirical Evidence*. Philadelphia, PA: Lawrence Erlbaum.